

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ШТАТНА СТРУКТУРА МЕДИЧНИХ СИЛ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИORGANIZATIONAL AND STAFF STRUCTURE MEDICAL FORCES
OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE

У статті теоретично узагальнено зміни в організаційно-штатній структурі медичних сил Збройних сил України із 2015 року, які тривають дотепер.

Проблема організаційно-штатної структури, зокрема й комплектування Збройних сил України висококваліфікованим, умотивованим медичним персоналом, є актуальною на сучасному етапі переходу України на стандарти НАТО.

Події на сході України виявили низку серйозних проблем у медичному забезпеченні Збройних сил України й інших військових формувань, зокрема: відсутність взаємодії між цими медичними службами та цивільними закладами охорони здоров'я, що негативно відбилосся на стані медичного забезпечення військ загалом і своєчасності та якості надання медичної допомоги пораненим і їх лікування зокрема. Практика показала цілковиту відсутність єдиної системи управління та координації дій медичних служб Збройних сил України, інших військових формувань і системи цивільної охорони здоров'я України. Ця проблема також актуалізує питання підготовки не просто керівних кадрів, а управлінців у сфері військової медицини.

Наша країна у 2015 році змінила зовнішній курс і оголосила амбітну мету, взявши собі за ціль перейти на стандарти НАТО, що було закріплено в Основному законі України – Конституції. Це спонукало до втілення низки реформ у безпековому й оборонному середовищах, до структурних та кадрових змін.

Проблема кадрового питання серед актуальних. Проблеми кадрового забезпечення медичних сил є цілком на часі та заслуговують на особливу увагу з боку керівництва держави.

Натепер військові медики підпорядковуються вже не тим військовим керівникам, при яких вони функціонують, а суто Командуванню Медичних сил, отже, за підготовку медичних кадрів, зокрема і керівної ланки, тепер відповідає Командування Медичних сил, через оперативно-медичні управління.

Сьогодні в Медичних силах налічується приблизно 22 тисячі осіб, за чисельністю вони треті після Сухопутних військ і Повітряних сил.

Ключові слова: Медичні сили, медичний персонал, медичний простір, організаційно-кадрова реформа, кадри, управління.

The article theoretically summarizes the changes in the organizational and staffing structure of the medical forces of the Armed Forces of Ukraine since 2015, which continue to this day.

The problem of organizational and staffing structure, and in particular the staffing of the Armed Forces of Ukraine with highly qualified, motivated medical personnel is quite relevant at the present stage of Ukraine's transition to NATO standards. The events in eastern Ukraine revealed a number of serious problems in the medical care of the Armed Forces of Ukraine and other military formations, including the lack of cooperation between these medical services and civilian health care facilities, which negatively affected the state of medical care, timeliness and quality of medical care. and their treatment, in particular. Practice has shown the complete absence of a unified system of management and coordination of actions of medical services of the Armed Forces of Ukraine, other military formations and the system of civilian health care of Ukraine. This problem also raises the issue of training not just managers, but managers in the field of military medicine.

In 2015, our country changed its foreign course and announced an ambitious goal, aiming to move to NATO standards, which was enshrined in the basic law of Ukraine – the Constitution. This, in turn, led to the implementation of a number of reforms in the security and defense environment, to structural and personnel changes.

The problem of personnel is one of the most pressing. Regarding the problem of staffing the medical forces, it is quite timely and deserves special attention from the leadership of the State. At the moment, military medics are no longer subordinated to the military commanders under whom they operate, but exclusively to the Medical Forces Command, respectively, for the training of medical personnel, including its management, is now the responsibility of the Medical Forces Command through operational medical departments.

Today there are about 22 thousand people in the Medical Forces and it is the third largest after the Land Forces and the Air Force.

Key words: Medical forces, medical staff, medical space, organizational and personnel reform, personnel, management.

УДК 355/359.071-08
DOI <https://doi.org/10.32843/2426663-5240-2021.24.20>

Фурдик В.Д.

ORCID: 0000-0001-8811-0711
аспірант кафедри глобалістики,
євроінтеграції та управління
національною безпекою
Національна академія державного
управління при Президентові України

Постановка проблеми в загальному вигляді. Потреби налагодження професійної взаємодії військової медицини із цивільними закладами охорони здоров'я для медичного забезпечення військ своєчасним і якісним надання медичної допомоги пораненим та лікування військовослужбовців в особливий період; здійснення організаційної централізації структури військової медицини в поєднанні зі структурно-організаційною децентралізацією,

кадрова професіоналізація структур військової медицини актуалізували потребу організаційно-кадрового реформування військової медицини України, яка паралельно відбувається з організаційно-кадровою реформою Збройних сил (далі – ЗС) України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням структурно-організаційної перебудови військової медицини України й організації управління всіма ланками цієї сис-

теми у своїх наукових працях приділяли увагу В.О. Жаховський, В.Г. Лівінський, В.Я. Білий, В.Б. Андронатій, О.Ю. Булах. Переважно в їхніх працях висвітлювали організаційні проблеми у військовій медицині України до початку її реформування. Але залишається потреба в дослідженні управлінських питань у цій сфері та проблем підготовки і комплектування Медичних сил професійними медичними кадрами. Варто зазначити, що структурно-організаційні та кадрові питання військової медицини України залишаються малодослідженими в управлінській науці.

Мета статті – визначення організаційно-кадрових напрямів реформування військової медицини України для підвищення якісного й ефективного її функціонування щодо надання медичної допомоги військовослужбовцям у мирний і особливий періоди.

Виклад основного матеріалу. Події на сході України виявили низку серйозних проблем у медичному забезпеченні ЗС України й інших військових формувань, зокрема відсутність взаємодії між цими медичними службами та цивільними закладами охорони здоров'я, що негативно відбилася на стані медичного забезпечення військ загалом і своєчасності та якості надання медичної допомоги пораненим і їх лікування зокрема [1]. Практика показала цілковиту відсутність єдиної системи управління та координації дій медичних служб ЗС України, інших військових формувань і системи цивільної охорони здоров'я України. Ця проблема також актуалізує питання підготовки не просто керівних кадрів, а управлінців у сфері військової медицини.

До складу системи Медичної служби ЗС України до 2017 р. належали: 5 військово-медичних центрів, 14 військових та гарнізонних військових шпиталів; 3 центри медичної реабілітації і санаторного лікування; 5 військово-лікарських комісій; 7 і 8 окремі автомобільні санітарні роти; 2 центральні медичні склади, 2 медичні склади і 4 центри формування та зберігання медичної техніки та майна; санітарно-епідеміологічне управління, 5 регіональних і 2 територіальних санітарно-епідеміологічних загонів, 4 військові мобільні шпиталі; медичні служби військових частин, кораблів, вищих військових навчальних закладів; медичні роти та медичні пункти; Українська військово-медична академія [2].

У військовій медицині у 2017 р. розпочалась суттєва структурно-організаційна та кадрова реформа. До 2017 р. військово-медична служба поділялась на дві частини: Медична служба Міністерства оборони України і Медична служба ЗС України. Структурно-

організаційне реформування військової медицини розпочалось у 2017 р. (в аспекті її організаційної централізації в поєднанні зі структурно-організаційною децентралізацією), коли було створено Головне військово-медичне управління ЗС України. Йому підпорядковувались військові шпиталі, санаторії та медичні склади, а медична служба військових частин підпорядковувалася їхнім командирам.

Наша країна у 2015 р. змінила зовнішній курс і оголосила амбітну мету, взявши собі за ціль перейти на стандарти НАТО, це було згодом закріплено в Основному законі України – Конституції (21 лютого 2019 р.), що спонукало до втілення низки реформ у безпековому й оборонному середовищах.

У лютому 2020 р. було створено Командування Медичних сил ЗС України. Така трансформація стала логічним продовженням реформування ЗС України, яке передбачало запровадження інституту Головнокомандувача, у зв'язку із чим розмежовувались функції Міністерства оборони України і Головнокомандувача, якому підпорядковуються Генеральний штаб ЗС України, Об'єднаний штаб, командувачі родів, видів і сил ЗС України.

Уся територія України поділена на чотири оперативні командування («Захід», «Північ», «Схід», «Південь»), у кожному з яких представлені Командування сухопутних військ і Повітряних сил. Командування військово-морських сил сконцентровані в західній і південній військово-морських базах. Крім того, сформовані Десантно-штурмові війська і Сили спеціальних операцій. За всю медицину на території кожного із чотирьох оперативних командувань відповідатимуть військово-медичні клінічні центри, у яких створено оперативно-медичні управління, які займатимуться організацією медичного забезпечення всіх родів військ. Їхньою провідною метою є те, що підготовка медичних кадрів має бути однаковою, незалежно від роду військ, тобто на них покладається функція навчання, підвищення кваліфікації військових медиків [3]. Наявною проблемою у військовій медицині є ще те, що військові шпиталі укомплектовані кадрами на 95–98%, а військова ланка Медичних сил ЗС України – на 40–60% [4]. У шпиталях медици не так швидко втрачають кваліфікацію, як у військовій ланці. Ці диспропорції покликані долати оперативно-медичні управління оперативних командувань.

У відкритих інформаційних джерелах відсутня штатна чисельність військової медицини, є лише відсоткова укомплектованість

її різних структурних підрозділів. У зв'язку із цим цікавою буде статистична інформація щодо укомплектування військово-медичних закладів та медичних підрозділів військових частин на 2012 р., ще до початку структурної перебудови військової медицини України, до війни на сході України [5, с. 325]. Ця статистика деякою мірою структурно відмінна від інформації Головного військово-медичного управління ЗС станом на 2020 р., яка полягає в тому, що статистика 2012 р. не виділяє штатного укомплектування військових шпиталів, які станом на 2020 р. укомплектовані кадрами на 95–98%. Можна бути впевненим, що такою ж була укомплектованість і у 2012 р., адже для військових медиків у шпиталях праця більш престижна, стабільна, з можливістю професійного зростання. Водночас військова медична служба поза шпитальною системою позбавлена такої можливості, що зумовлює значну ротацію кадрів.

У 2020 р. порівняно із 2012 р. штатне укомплектування військової медицини перебуває на більш низькому рівні, що значною мірою пояснюється військовими діями на сході України. Саме тому для зменшення ротації кадрів у військовій медицині України та підвищення професіоналізації її кадрів необхідно значно

розширити привабливість соціального пакета і грошового забезпечення військових медиків, а також змінити механізм призначення на посади у військовій медицині, який має передбачати цілеспрямовану підготовку відповідних службовців. Розв'язання цього завдання покладається на оперативно-медичні управління та Командування Медичних сил.

Між Головним військово-медичним управлінням ЗС України і Командуванням Медичних сил ЗС України є декілька структурно-організаційних відмінностей:

1. Головне військово-медичне управління (далі – ГВМУ) мало *подвійне підпорядкування* (загальне підпорядкування Міністру оборони України й оперативне підпорядкування в питаннях планування, підготовки, застосування й управління – Генеральному штабу – Головнокомандувачу ЗС України); а Командування Медичних сил – Головнокомандувачу ЗС України.

2. Структурна відмінність: у ГВМУ функціональна структура управління, якій властива спеціалізація структур управління (командування, управління оперативно-медичне, лікувально-профілактичне, медичне постачання, персоналу, підготовки та міжнародного співробітництва, а також фінансово-е-

Таблиця 1

Укомплектованість військово-медичних закладів військовослужбовцями [5]

Категорія особового складу	Штат	Список	Укомплектованість (%)	Неукомплектованість	
				абс.	%
Військовослужбовці	4 626	3 423	74	1 200	26
зокрема	офіцери	1 899	1 541	358	19
	з них офіцери медичної служби	1 488	1 147	341	23
	військовослужбовці контрактної служби	2 738	1 880	858	31
Працівники ЗС України	6 785	8 197	121	–	–

Таблиця 2

Укомплектованість медичних підрозділів військових частин особовим складом (%) [5]

Вид Збройних сил України	Укомплектованість	Неукомплектованість
Сухопутні війська	71	29
зокрема лікарі	34,8	65,2
Повітряні сили	70	30
зокрема лікарі	30,8	69,2
Військово-морські сили	74	26
зокрема лікарі	33,4	66,6
Усього види ЗС України	71,2	28,8
зокрема лікарі	33,3	66,7

кономічна служба, адміністративний відділ, служба охорони державної таємниці), а для Командування Медичних сил – лінійно-функціональна структура управління, для якої характерна лінійна вертикаль (ієрархія) управління та спеціалізація управлінської праці за функціональними ознаками (керівнику організації безпосередньо підпорядковані заступники за функціями), тобто об'єднання функціональних структур єдиним командуванням.

3. За ГВМУ різноманітні структури медичної служби підпорядковувались відповідним військовим підрозділам, а за Командування Медичних сил – відбулась централізація управління, уся система військової медичної служби перейшла під керівництво Командувача Медичних сил, яким став генерал-майор медичної служби Ігор Хоменко (натепер Командування очолює полковник медичної служби Тетяна Остащенко – перша жінка на посаді командувача у ЗС України).

Отже, у кадровому питанні військові медики підпорядковуються вже не тим військовим підрозділам, при яких вони функціонують, а суто Командуванню Медичних сил, за підготовку медичних кадрів, зокрема і керівної їхньої ланки, тепер відповідає Командування Медичних сил, через оперативно-медичні управління.

Сьогодні в Медичних силах налічується приблизно 22 тисячі осіб і за чисельністю вони треті після Сухопутних військ і Повітряних сил. На думку генерал-майора медичної служби Ігоря Хоменка, кадровою політикою і підготовкою кадрів у військовій медицині мають займатись військові медики [4], що забезпечить оптимальність, якість та ефективність її функціонування. Він зазначав, що до 2025 р. Командування Медичних сил планує створити медичні роти як окремі частини, які будуть підпорядковані Командувачу Медичних сил, що дозволить доукомплектувати бойові частини не окремими людьми, а цілими ротами, як це вже впроваджено в мобільних госпіталях.

Організаційна структура Головного військово-медичного управління МО України була сформована так:

- оперативно-медичне управління;
- управління медичного та матеріально-технічного забезпечення;
- відділ професійного аналізу та підготовки медичного складу;
- відділ економічного аналізу та фінансування;
- канцелярія;
- секретне відділення.

У ньому немає таких підрозділів: санітарно-епідеміологічного управління; науки та

освіти; психологічної служби; автоматизації управління; ревізійної роботи за напрямками лікувально-профілактичного забезпечення, матеріального та використання ресурсів, фінансового забезпечення; юридичного. Потребували реорганізації та посилення: лікувально-профілактичний та фінансово-економічний відділи. Структура медичної служби ЗС України мирного часу мала 155 медичних частин та закладів, зокрема: військових госпіталів – 39; військових санаторіїв – 17; Українська військово-медична академія – 1; Науково-дослідний інститут проблем військової медицини – 1; інтернатур медичного складу – 2; санаторно-епідеміологічних закладів – 28; поліклінік – 7; медичних складів – 10; кафедр екстремальної та військової медицини – 16; інших частин та закладів – 31 [6].

Натепер структура Командування Медичних сил ЗС України така:

- Медична служба видів ЗС України;
- Медична служба Сухопутних військ: Медична служба ОК «Захід»; Медична служба ОК «Північ»; Медична служба ОК «Південь»; Медична служба ОК «Схід»;
- Медична служба Повітряних сил: Медична служба ПвК «Захід»; Медична служба ПвК «Центр»; Медична служба ПвК «Південь»; Медична служба ПвК «Схід»;
- Медична служба Військово-Морських сил;
- Медична служба Десантно-штурмових військ;
- Медична служба Сил Спеціальних операцій;
- Військово-медичні клінічні центри та госпіталі Міністерства оборони України:
 - Національний військово-медичний клінічний центр «ГВКГ» (м. Київ);
 - Військово-медичний клінічний центр Північного регіону (м. Харків);
 - Військово-медичний клінічний центр Південного регіону (м. Одеса);
 - Військово-медичний клінічний центр Західного регіону (м. Львів);
 - Військово-медичний клінічний центр Центрального регіону (м. Вінниця);
 - 14 військових та гарнізонних військових шпиталів у 12 областях країни, об'єднаних за територіальною ознакою та підпорядкованих відповідним військово-клінічним центрам: 9-й (смт Десна, в/ч А4302), 10-й (м. Хмельницький, в/ч А2339), 68-й (смт Черкаське, в/ч А1615), 376-й (м. Чернівці, в/ч А1028), 385-й (м. Дніпро, в/ч А4615), 387-й (м. Полтава, в/ч А3114), 407-й (м. Чернігів, в/ч А3120), 409-й (м. Житомир, в/ч А1065), 450-й (м. Запоріжжя, в/ч А3309), 498-й (м. Луцьк, в/ч А4554), 762-й (м. Біла Церква, в/ч А3122), 1129-й (м. Рівне,

в/ч А1446), 1397-й (м. Мукачеве, в/ч А1047), 1467-й (м. Миколаїв, в/ч А2428);

- три центри медичної реабілітації та санаторного лікування: Центр медичної реабілітації й санаторного лікування «Пуца-Водиця» (в/ч А1931, м. Київ); Центр медичної реабілітації й санаторного лікування «Трускавецький» (в/ч А1700, м. Трускавець); Центр медичної реабілітації й санаторного лікування «Хмельник» (в/ч А1168, м. Хмельник);

- п'ять військово-лікарських комісій;

- окремі автосанітарні роти: 7-ма окрема автомобільна санітарна рота (в/ч А1056, м. Хмельницький), 8-ма окрема автомобільна санітарна рота (п/п В2596, м. Полтава);

- медичні склади: 2 центральні медичні склади: 2160-й (в/ч А1382, смт Маньківка), 4962-й (в/ч А1952, м. Київ); 2 медичні склади: 1314-й (в/ч А1603, с. Балки), 1644-й (в/ч А4619, с. Грушівка); 4 центри формування і зберігання медичної техніки і майна: 148-й (в/ч А0211, м. Біла Церква), 149-й (в/ч А0503, м. Бердичів), 150-й (в/ч А1209, м. Токмак), 151-й (в/ч А2554, с. Терентіївка);

- Служба превентивної медицини МОУ;

- Санітарно-епідеміологічне управління (в/ч А2417, м. Київ);

- 10-й регіональний санітарно-епідеміологічний загін (в/ч А0972, м. Київ);

- 27-й регіональний санітарно-епідеміологічний загін (в/ч А4502, м. Одеса);

- 37-й територіальний санітарно-епідеміологічний загін (в/ч А4508, м. Дніпро);

- 28-й регіональний санітарно-епідеміологічний загін (в/ч А4520, м. Львів);

- 108-й регіональний санітарно-епідеміологічний загін (в/ч А4510, м. Харків);

- 740-й регіональний санітарно-епідеміологічний загін (в/ч А4516, м. Вінниця);

- 30-й територіальний санітарно-епідеміологічний загін (в/ч А4522, м. Житомир);

- військові мобільні госпіталі: 59-й військовий мобільний госпіталь (в/ч А0206, м. Вінниця); 61-й військовий мобільний госпіталь (в/ч А0318, м. Одеса); 65-й військовий мобільний госпіталь (в/ч А0209, м. Харків); 66-й військовий мобільний госпіталь (в/ч А0233, м. Львів);

- медичні служби військових частин, кораблів, вищих військових навчальних закладів;

- медичні роти та медичні пункти;

- Українська військово-медична академія та кафедри медицини катастроф і військової медицини: при медичних університетах, а також Науково-дослідний інститут проблем військової медицини (НДІ ПВМ);

- Навчальний центр тактичної медицини [7].

Після анексії у 2014 р. півострова Крим Україна втратила 9 військово-медичних фор-

мувань [8], а також було розформовано 22 військові шпиталі.

Висновки. Отже, метою реформування військової медицини в Україні є подолання організаційної і кадрової проблеми шляхом:

- створення єдиного медичного простору – військової медицини із цивільними закладами охорони здоров'я незалежно від приналежності до тієї чи іншої структури, що забезпечить своєчасність надання певного об'єму допомоги як під час збройного конфлікту, так і в разі надзвичайних ситуацій;

- здійснення організаційної централізації структури військової медицини в поєднанні зі структурно-організаційною децентралізацією за лінійно-функціональною моделлю;

- кадрової професіоналізації структур військової медицини;

- якісної підготовки і перепідготовки кадрів у системі військової медицини для штатного наповнення її структур якісними і професійними військовослужбовцями.

Реформування медичного забезпечення Збройних сил України має відповідати насамперед інтересам національної безпеки та зміцненню обороноздатності держави, але не варто нехтувати соціально-гуманітарним захистом військовослужбовців, ветеранів, працівників ЗСУ, членів їхніх сімей та пенсіонерів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Health Care Administrator. Retrieved 11 September 2012. URL: www.mshealthcareers.com/careers.healthcareadmin.htm.

2. Медична служба Збройних сил України. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%>.

3. Брифінг в АрміяInform начальника Головного медичного управління ЗС України, генерал-майора медичної служби Ігоря Хоменка. URL: <https://uprom.info/news/v-zbrojnyh-sylah-ukrayiny-stvoreno-komanduvannya-medychnyh-syl/amp/>.

4. Командування Медичних сил третє за чисельністю у Збройних силах України : інтерв'ю АрміяFM начальника Головного медичного управління ЗС України, генерал-майора медичної служби Ігоря Хоменка, 5 березня 2020 р. URL: <http://www.armyfm.com.ua/komanduvannya-medichnih-sil-tretye-zachiselnistyuv-zsu/>.

5. Рожков Г.С., Якимець Г.М. Аналіз організаційно-штатної структури в системі медичного забезпечення військовослужбовців Збройних сил України. *Україна. Здоров'я нації* : науково-практичне видання. 2012. № 2/3. С. 324–328.

6. Збройні сили України: склад та організаційно-штатна структура медичної служби. URL: <http://www.irbis-nbu.gov.ua>.

7. Медична служба Збройних сил України. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%>.

8. Структура медичної служби Збройних сил України. URL: <https://www.wikiwand.com/uk/%D0%A1%D1%>.